

De nordiske sprog og engelsk ved nordiske universiteter, højskoler og andre højere læreanstalter

af

Pia Jarvad

Indhold

Indledning

National sprogpolitik

Hvad er nu *engelsk*, og hvad er *dansk/svensk/norsk* osv.?

Nordisk sprogpolitik

Den Europæiske Unions sprogpolitik

Bologna-deklarationen 1999 m.fl.

Enkelte sprogpoltiske erklæringer ved universiteterne

Brug af nationalsprog/andre sprog ved de nordiske læreanstalter

Litteratur

Indledning

Budskabet breder sig som ringe i vandet: nationalsproget er truet, domænetabet sker i de særligt internationale områder som udgøres af erhvervsliv, forskning, it; og hver og en udfærdiger sprogpoltikker for overationale regioner, nationer, dele af nationer, firmaer, universiteter, skoler, børnehaver, you name it. Nogle steder udarbejdes reguleringer af brugen af det ene eller det andet nationalsprog, således skal der nu udarbejdes regler for hvordan EU skal forvalte sprogene når de 10 stater er nye medlemmer i maj 2004 og hvor polsk, ungarsk, estisk, lettisk, litauisk, tjekkisk, slovakisk, slovensk og maltesisk føjer sig til de i forvejen 11 sprog som EU benytter sig af. I erhvervslivet kan det at udfærdige en sprogpolitik være en

konkurrenceparameter hvor fx en virksomhed udarbejder en intern sprogpolitik som indeholder procedurer for korrektur eller kvalitetssikring af sprogmedarbejdernes arbejde. Her er det primært den sproglige kvalitet på modersmålet som er i fokus, men det kan også være beskrivelser af hvilke sprog der skal benyttes i forskellige situationer, herunder valg af arbejdssprog og concernsprog. Sprogpolitik er således en højst forskellig størrelse.

Ordet *sprogpolitik* bruges her som i Jarvad 2001¹. Ordet bliver således brugt om dels den samling af love, regler og forskrifter som fastlægger et sprogs status, herunder rettigheder i forhold til andre sprog, og som fastlægger det rigtige eller korrekte sprog, dels om de forskellige former for tiltag som aktivt søger at fremme, styrke og værne et sprog.

De tiltag som kan gøres for at fremme, styrke eller værne et bestemt sprog (eller en bestemt udgave af et sprog), kan gøres på flere af sprogets planer: *korpusplanlægning* (*corpus planning*), dvs. planlægning af sprogets form ved fx at foretrække en syntaktisk kombination frem for en anden, et ord frem for et andet eller en bøjningsform frem for en anden, og *statusplanlægning* (*status planning*), dvs. strategier for at et bestemt sprog benyttes i bestemte situationer, af bestemte befolkningsgrupper, ved bestemte begivenheder o.l. I nordisk sammenhæng er disse to planlægningsmåder oftest skildret som to uafhængige måder at sprogplanlægge på, mens det i andre sprogsamfund gerne ses som to sider af samme sag (Bakmand 1999).

Den tredje måde at planlægge et sprogs overlevelse og udbredelse på har ingen fremtrædende plads i den nordiske diskurs, nemlig *aquisition planning*² som ikke har en gængs nordisk term. I svensk er foreslået *förvärvsplanering* (Kiselman 2000). Ved det forstås opnåelse af nye sprogbrugere til et sprog gennem undervisning eller via sproginstitutioner som British

¹En diskussion af ordene *sprogpolitik*, *domænetab* mv. se Jarvad 2001 med henvisninger. Ligger nu på nettet her: www.dsn.dk under punktet Publikationer

²En diskussion af *aquisition planning* og dets rolle som selvstændig kategori, se Vikør 1994:89-91

Council, Alliance Française og Goethe-instituttet som udbreder engelsk, fransk og tysk sprog og kultur i udlandet. Også sprogundervisning af flygtninge og indvandrere hører til her.

Gennemgående har man i hvert fald i det meste af Norden afsluttet bekymringen for sprogets korpus, ordforrådet, og dermed det stigende antal engelske lån som finder vej til sprogene i en omtrent ubearbejdet form, mens bekymringen i så meget desto større omfang rettes mod konsekvenserne af domænetabet. Det er dog højst tvivlsomt om der er belæg for en sådan sondring, det forholder sig snarere sådan at status og korpus er to sider af samme sag. Den ubekymring som udvises over for ordforrådet og den bekymring der tilsvarende vises over for øget diglossi har næppe belæg i forskningsresultater.

Domænetab kan defineres som det at et sprog "mister" områder fordi der fortrinsvis anvendes et andet sprog i sammenhænge hvor man ellers har kunnet klare sig med det hjemlige sprog. Når der sker domænetab, kan det til sidst gå sådan at sproget kun eksisterer mellem ældre mennesker, og kun når de befinder sig i deres egne omgivelser. Parallelt hermed er at videnskabens sprog udelukkende er det globale engelske, og videnskab på nationalt plan kun sker i formidlingen af videnskaben. I beskrivelser af domænetab er forudsætningen diglossi hvor to relativt stabile sprog eksisterer ved siden af hinanden. Ved valg af sprog i en diglossisituation er en række forhold bestemmende, og domænetab er når valget er overstået. I vores sprogsamfund kan betingelserne næppe siges at være til stede, nationalsproget dansk, norsk osv. er alt for dominerende til at man kan tale om diglossi.

Domænetabsproblematikken er slået ret godt igennem i offentligheden, sikkert fordi selve ordet er illustrativt og er et slagkraftigt ord i en politisk debat. Men i saglig sammenhæng er begrebet ikke tilfredsstillende. Domæner har været defineret som aktivitetsfærer som bestemmes af tid, sted, emne og rollerelationer som familie, venskab, religion, arbejde, uddannelse. Hertil er kommet formel/uformel som en parameter og yderligere alder, køn, uddannelse, erhverv, samtalepartnernes sprogfærdighed, foretrukne sprog, familierelationer, emne, ordforråd, situation, sted, tilstedevær af etsprogede og interaktionens funktion som fx kan være at påberåbe sig autoritet, give ordrer, udelukke nogen fra samtalen - kort sagt er begrebet domænetab blevet mere og mere komplekst, jo mere der er arbejdet med begrebet (Preisler 2002, Haberland 2000, Phillipson 2000). I Karen Margrethe Pedersens arbejder med sproget omkring den dansk-tyske grænse viser

det sig at det er nødvendigt at indføre et både/og med flere sprog samtidig, og dertil dur domænetabets enten/eller ikke (Pedersen 2000).

En af vanskelighederne ved brugen af domænebegrebet inden for feltet videnskab er at forskeren udfylder mange roller (Engelstad m.fl. 1998). Nogle foregår naturligt på et sprog, mens andre foregår på et andet sprog. Forskning som sådan er således ikke et domæne men flere, og forskerens forskellige roller og forskerens forskellige faglige virksomhed bestemmer valget af sprog sammen med en række andre faktorer som fx modtageren og dennes sprog. Forskeren bedriver således forskning med publicering med nationalt/internationalt publikum for øje, forskningsbaseret undervisning, forskningsformidling, og forskeren kan have opgaver med forskningsbaseret udredning og kan dermed deltage i den offentlige debat med brug af forskningsbaseret viden og også forskningsbaseret politik som fx dansk miljøpolitik ved Bjørn Lomborg - og sprogpolitik i Norden.

National sprogpolitik

En valgt sprogpolitik eller et erklæret mål for en sprogpolitik afspejler den politiske og kulturelle synsvinkel som i øvrigt gælder i et samfund. En af vor tids overordnede målsætninger er diversitet, ikke bare på det økologiske område, men også på det sproglige, og variation i dyrelivet er i sig selv en rigdom; truede dyrearter skal værnes for at de ikke uddør. Samtidig er visse truede dyrearter i sig selv mere bevaringsværdige end andre (jf. hvaler over for ulve; og jf. at der skelnes mellem dyr som pandaen og skadedyr som rotter, virus). En anden af vor tids overordnede forudsætninger bærer vi med fra fortiden, nemlig nationalstaten og enheden mellem sprog og nation. Den nationale forudsætning ligger også i universiteternes eksistensgrundlag og var forudsætningen for at nationalsproget kunne udkonkurrere det internationale latin inden for forskningen. Universiteternes legitimitet bestod i at opretholde national prestige ved at legitimere den nationale kultur (Readings 1996). Som modsætning til dette er globaliseringen, hvor forskningsinstitutionerne opfattes som erhvervsvirksomheder med management, benchmarking og økonomisk nedskæring og med konkurrence worldvide som succesparameter. Her skal det nationale sprog finde sin plads i forhold til det internationale; her skal den enkeltes sprog finde

sin plads i forhold til de andres sprog.

I 1997 blev Svenska språknämnden pålagt at udarbejde et udkast til en handlingsplan for en sprogpolitik og det svenske nævn formulerede det overordnede mål at svensk skal være et komplet og samfundsbærende sprog («ett komplett och samhällsbärande språk»), at det offentlige svensk skal være korrekt og velfungerende og at alle uanset modersmål skal have ret til sprog: svensk, modersmål og fremmedsprog. Dette mål blev således også det overordnede mål i den statslige rapport *Mål i mun*³ som udkom i 2002. Dette mål genfindes i en dansk version i *Dansk Sprognævns forslag til retningslinjer for en dansk sprogpolitik*⁴, og også i den danske regerings udspil til en sprogpolitik *Sprog på spil*, 2003⁵. Den findes i finlandssvensk version⁶, mens en norsk version⁷ fra 2001 benytter andre ord: «Målet for Norsk språkråds arbeid med språkvern og spåkstyrking er å forebygge at norsk språk – bokmål og nynorsk – trues som bruksspråk og fagspråk på viktige samfunnsområder, og sikre at norsk språk – bokmål og nynorsk – tas i bruk på nye områder, også som fagspråk». Mantraet, midlet til at opnå at nationalsproget forsat kan være «ett komplett och samhällsbärande språk» er *parallelsproglighed*.

Ordet *parallelsproglighed* har det samme over sig som ordet *domænetab*. Det er slagkraftigt i en politisk sammenhæng, det er rigt konnotativt set, men det er upræcist. Hele diskussionen om engelsk i forhold nationalsproget udspringer af at der netop *ikke* er parallelitet i

³http://kultur.regeringen.se/propositionermm/sou/pdf/sou_2002_27a.pdf

⁴Nyt fra Sprognævnet 2003/2, www.dsn.dk

⁵Kulturministeriet, www.kum.dk

⁶<http://www.kotus.fi/pasvenska/>

⁷<http://www.sprakrad.no/spraksty.doc>

brugen af de to sprog i videnskaben eller i en hvilken som helst anden sfære eller situation. Desuden er det illusorisk at tro at der kan opnås en parallelitet mellem et modersmål og et fremmedsprog, som for øjeblikket ikke engang står så stærkt så det kan karakteriseres som et andetsprog.

Hvad er nu *engelsk*, og hvad er *dansk/svensk/norsk osv.*?

Der opstilles en modsætning mellem det internationale engelske sprog og det nationale danske/norske/svenske sprog, men engelsk er ikke blot britisk-engelsk eller amerikansk-engelsk, det er euroengelsk og forskningsengelsk - altså et lingva franka som er på vej til at udvikle sig til et fællessprog for alle deltagere i brugen af det, og hvor vi alle bidrager til udviklingen af det. Her har den med engelsk som modersmål et stort forspring frem for den som har engelsk som et tillært sprog som følge af at det er modersmålet, men vedkommende er også tilskuer til udviklingen af det nye sprog, en udvikling som formes og styres af de ikke-modersmålstalende udøvere af dette lingva franka.. Nyudviklingen af denne afart af engelsk sker i alle sprogets lag, nemmest er det at give eksempler på nye ord: *Walkman* er dannet i japansk, *slowfood* i italiensk, *timemanager* i dansk, og den nyeste teknologi inden for it er standarden *Bluetooth* der gør det muligt trådløst at kommunikere mellem forskelligt elektronisk udstyr - computer, printer, pda, mobiltelefon. *Bluetooth* er udviklet af skandinaviske ingeniører og navngivet efter Harald Blåtand som forenede Norge og Danmark. Hertil er dannet ordene *to tooth*, at *tooth* og *toothing*, 'forene', 'forening'.

Samtidig er det heller ikke uproblematisk at afgøre hvad der er henholdsvis dansk/norsk/svensk osv. i forhold til dette nye internationale sprog og til andre sprog. Fra et helt andet område defineres dansk således: I Filmmedarbejderforeningens pointsystem siges det at for at en film kan kaldes dansk, skal den have mindst 6 point ud fra nedenstående pointsystem.

- 1: dansk instruktør (3 point)
- 2: dansk manuskriptforfatter (1 point)
- 3: dansk litterært forlæg (1 point)
- 4: dansk hovedproducent (2 point)

5: dansk biproducent (1 point)

6: dansk sprog (2 point)

7: dansk(e) hovedrolleskuespiller(e) (1 point)

Ud over dette skal filmen være på minimum 40 minutter og have haft premiere i en dansk biograf. Det betyder at film som *Fear X*, *It's all about love*, *Jeg er Dina* og *Wilbur begår selvmord* er danske film.

Et andet forhold som gør sig gældende er at det sprog som forskeren foretrækker, også i sjældne tilfælde kan blive det internationale sprog. Det gælder fx omkring Niels Bohr, hvor forskere fra andre lande lærte sig dansk for at studere ved hans institut; det gælder også for Kierkegaard-forskningen såvel som for H.C. Andersen-forskningen.

Nordisk sprogpolitik

Nordisk Ministerråd nedsatte i 1996 en arbejdsgruppe på sprogområdet ved siden af Nordisk Sprogråd. Gruppen skulle udarbejde en politik for sprogsamarbejdet og forslag til en struktur for nordisk sprogsamarbejde. Som mål er at de skandinaviske sprog fortsat er ramme for det nordiske samarbejde, at internordisk sprogforståelse fastholdes, og at færdighederne i at forstå hinanden styrkes. I perioden 1990-1995 og 1996-2000 er 2 Nordmål-handlingsprogrammer afviklet, og herefter går arbejdet i gang i Den Sprogpolitiske Referencegruppe. Gruppen iværksætter den nordiske udredning af de nordiske sprogs status og domænetab, hvor rapporter for dansk, norsk, svensk, finsk, islandsk, færøsk og samisk udarbejdes. Hele projektet blev præsenteret og drøftet ved en Nordmålforumkonference om Nordens sprog i en internationaliseringstid i november 2001.

Nordisk Ministerråd har således ved flere lejligheder taget initiativer til behandling af sproget. I 1997 var temaet på kulturkonferencen Nordisk kultur under internationalt pres, og her var flere indlæg om sproget hvor det blev fremhævet at problemet opstår når engelsk inden for visse områder erstatter det nationale sprog. Blandt andet blev det forudset at de nordiske sprog efter en periode som hjemmesprog ville forsvinde helt, et synspunkt som støttes af en Unesco-rapport (*Our Creative Diversity*, 1995) der forudser at 90 % af verdens sprog vil forsvinde i løbet

af det 21. århundrede.

I løbet af år 2000 gennemførtes en konferencerække om «Det umistelige», om det sproglige fællesskab i Norden. Konferencerækken er mundet ud i en publikation: Catharina Grünbaum: Nordisk sprogforståelse - att ha och mista, 2001.

De nordiske sprognævn samarbejder bl.a. gennem Nordisk Sprogråd og har i de sidste år på den ene eller anden måde haft temaet *de nordiske sprogs stilling i en international verden* ved deres årlige møder. Her drøftes domænetab, og hvad der kan gøres ved det, og de nordiske sprognævn lader sig inspirere af hinanden, fx med det svenske handlingsprogram til fremme af det svenske sprog som bliver modellen for andre sprogsamfund.

Nordisk Sprogråd støtter en række sproglige initiativer, fra ordbøger mellem flere nordiske sprog til konferencer om nordiske sprog. Et større projekt er den fællesnordiske undersøgelse af importordene, et projekt som ledes af Helge Sandøy, Bergen.

Med udgangen af 2003 nedlagdes Nordisk Sprogråd, og sprogrådets aktiviteter blev lagt over i det nye organ Nordens Sprogråd som bl.a. foranlediger en konference om parallelsproglighed mellem engelsk og de nordiske sprog.

Den Europæiske Unions sprogpolitik

I den europæiske kulturelle konvention⁸ tilskyndes studiet af de enkelte landes sprog, historie og civilisation, og man kan mærke sig at dette prioriteres allerede som en artikel 2 og med sproget som den første af de 3 nævnte områder.

År 2001 blev et økonomisk støttet sprogår i EU-regi med en række initiativer til følge. Målet med sprogåret var sproglig mangfoldighed, og at alle borgere skal lære mindst to fremmedsprog for at øge europæernes indbyrdes forståelse. Man opfatter de mange sprog i unionen som ud over at være et juridisk krav også at være en genspejling af et europæisk politisk koncept på det kulturelle område⁹. Ligeledes oplyses det at tolkningen og tolketjenesten således også får høj prioritet.

⁸www.culture.coe.int/Infocentre/txt/eng/ecopcon.html

⁹www.europa.eu.int/comm/scic/multi/multi_da.htm

Europakommissionen¹⁰ er i færd med at udarbejde specifikationer vedrørende en undersøgelse af mindretalssprog og regionale sprog i Europa. Hovedformålet er at gøre status over mindretalssprog og regionale sprog ud fra følgende kriterier: sprogets anvendelse, dets juridiske og administrative stilling samt tilstedeværelse i undervisning, medier, offentlighed og økonomi.

I forbindelse med den officielle åbning af Det Europæiske Sprogår udtalte Viviane Reding, EU-kommissær for uddannelse og kultur:

Lyt til regionerne og grænseområderne. Her kan man få et vink om, hvad der skal ske i skolerne. Det er måske ikke de store sprog, der skal satses på. Hun fortsatte:

Det er EU-kommissionens målsætning, at enhver skal have sit modersmål samt kunne to andre sprog. Borgerne i EU skal have chancen for at deltage i eventyret gennem en øget indsats på sprogområdet. Med ny teknologi og moderne indlæringsformer skal 2001 være året, hvor vi lærer af og kopierer fra hinanden. Alle har kapaciteten og evnerne til at lære sprog. Men der skal gøres en indsats. En time om ugen er ikke nok.

I Magisterbladet nr. 13, 12.7.2001 får ideen om den sproglige mangfoldighed følgende ord med på vejen af lektor ved Institut for Dansk Dialektforskning, Inge Lise Pedersen:

EU's officielle hyldest til den sproglige mangfoldighed er kun sukkerglasur på en magtkamp mellem de store EU-lande. ... Sproglig mangfoldighed er blevet et mantra i sprogåret, men det gælder udelukkende de nationale standardsprog. Ikke den sproglige mangfoldighed inden for det enkelte land. Frankrig, som lige siden den franske revolution har ført en skånselsløs kamp mod dialekter og minoritetssprog, har sandelig ikke tænkt sig at mangfoldigheden pludselig skal blomstre i bretonske varianter.

¹⁰Svar afgivet på Kommissionens vegne af Viviane Reding 25.7.2000

Bologna-deklarationen 1999 m.fl.

Med udgangspunkt i en udtalelse, som var underskrevet på Sorbonne i Paris i maj 1998, vedtog 29 europæiske undervisningsministre, som var samlet i Bologna i juni 1999¹¹, en erklæring om at skabe "et europæisk rum for videregående uddannelse". Det var et projekt som man forpligtede sig til at realisere inden for en 10-årig periode.

De enkelte landes uddannelsespolitik skulle bringes i bedre overensstemmelse med hinanden, og en række nødvendige reformer skulle gennemføres i deltagerlandene. De mål der skulle opnås, var større gennemskuelighed og sammenlignelighed i dokumentationen af gennemførte studier, mere ensartede uddannelsesstrukturer med indførelse af trindelte videregående uddannelser. Målet var også at etablere et fælles meritoverførselssystem, at fjerne barrierer for de studerendes og undervisernes frie bevægelighed, at udvide samarbejdet om evaluering og kvalitetssikring, og sluttelig fremme den europæiske dimension i uddannelserne.

Selv om målet for denne deklaration ligger et stykke ud i fremtiden, har den dog haft stor indflydelse på de nationale programmer for udviklingen af højere uddannelse. Herefter blev også en Københavner-deklaration på erhvervsuddannelsesområdet vedtaget af undervisningsministrene fra 30 europæiske lande i november 2002 og med nogenlunde samme mål¹². I fortsættelse af disse deklarationer er også Lissabon-konventionen med vurdering og anerkendelse af udenlandske uddannelser¹³.

Enkelte sprogpoltiske erklæringer ved universiteterne

I Sverige har regeringen i forbindelse med budgetfremstillingen 2001/2002 peget på at universiteterne bør arbejde med at "vidareutveckla sin samverkan med det omgivande samhället

¹¹www.bologna.dk eller www.bologna-berlin2003.de

¹²Styrket internationalisering af uddannelserne. Redegørelse til Folketinget. April 2004. <http://pub.uvm.dk/2004/internationalisering/>

¹³Samme kilde som fodnote 7.

inom både utbildning och forskning". Denne tilkendegivelse sætter sit præg på de forskningsstrategier som universiteterne har pligt til at udfærdige.

Svenska språknämndens forslag til handlingsplan for at fremme det svenske sprog er fra 1998. Her fremsætter man ønsket om at svensk skal være «ett språk fullt utrustat för att tala om naturvetenskap på. Svenskspråkiga specialister i naturvetenskaperna, teknologin och medicinen ska kunna tala och skriva om sina fält på svenska utan att trivialisera ämnets innehåll. Språket ska alltså inte vara ett hinder för människor med lägre utbildning att skaffa sig information på olika områden. Å andra sidan ska språket inte heller vara ett hinder för experter att delta i den nationella debatten där deras kunskaper är väsentliga.» (Svenska språknämndens hemsida 16. april 2004).

Fra den svenske rapport Mål i mun er målene for den højere uddannelse og forskning beskrevet således¹⁴: «Språk i undervisning, examina och tentamina bör normalt vara svenska på grundutbildningen. Den studerande ska kunna tala och skriva om ämnet på svenska även om engelska läroböcker används. En högskolestuderande i Sverige ska alltid ha rätt att tentera på svenska (naturligtvis med undantag för studier i främmande språk). I yrkesexamina bör det säkras att den utexaminerade har god språklig förmåga i tal och skrift av den art som krävs för att han eller hon ska kunna fungera väl i yrket.

Forskningen och forskarutbildningen sker i allt högre grad på engelska. Trots detta eller snarare på grund av detta bör den som avlägger doktorsexamen dokumentera förmåga att tala och skriva om sin forskning också på svenska. Lämpliga former är en längre skriftlig sammanfattning på svenska eller en provföreläsning på svenska om avhandlingsämnet. Bestämmelser med denna innebörd bör skrivas in i högskoleförordningen.

Det kan bli aktuellt att säkra lärarnas kompetens i svenska. Nya lärare med annat modersmål än svenska bör provanställas och språktestas senast efter två år för att kunna få tillsvidareanställning. Man bör vidare gynna pedagogiskt utvecklingsarbete som främjar studenternas förmåga till parallellt bruk av svenska och engelska inom sina ämnen. Det är alltså olyckligt med en domänuppdelning som innebär grundkurser huvudsakligen på svenska och

¹⁴Mål i mun, SOU 2002, s. 66-95 på Svenska språknämndens hemsida:
<http://www.sou.gov.se/avslutadeutred/departementsordning/kultur/2000.htm>

fortsättningskurser bara på engelska. Gymnasieskolans s.k. C-kurs i svenska, som är en tillvalskurs utöver den obligatoriska, bör krävas som behörighet för flertalet teoretiska högskolestudier. Kursen konstruerades ursprungligen just som en grund för akademiska studier och den ger en rimlig utgångspunkt för utveckling av den egna uttrycksförmågan i ett akademiskt sammanhang.

I Danmark har Rektorkollegiet i marts 2003 udarbejdet en rapport¹⁵ med anbefalinger for hvordan det enkelte universitet kan definere en sprogpolitik som en integreret del af universitetets internationaliseringspolitik. Her analyseres situationen i dag med en placering af universiteternes rolle i forhold til grundskolen og gymnasiet og til aftagerne af kandidaterne, til dansk sprog og kultur og til engelsk og andre fremmedsprog. Gennemgående er det at de sproglige kompetencer både på modersmål og andre sprog bør fremgå klarere på de forskellige niveauer i uddannelserne, og at der bør tilbydes mere undervisning for at udbedre den manglende sproglige viden og bevidsthed for at sikre de studerendes modersmålmæssige og fremmedsproglige og kulturelle kompetencer. Om forskning siges det at det ikke er nogen trussel mod det danske sprog at forskere publicerer deres internationale artikler på engelsk eller et andet fremmedsprog, hvis blot ikke forskerne forsømmer at publicere også i det lokale netværk af hensyn til at det videnskabelige nationale sprog fortsat kan udvikles.

I februar 2004 udkom en ny rapport fra Rektorkollegiet¹⁶. Heri pointeres at sprogpolitikken er et decentralt anliggende - for det enkelte universitet, men er et led i universitetets overordnede strategi. Der konstateres at engelsk nu er *lingua franca* og modersmål og 2 fremmedsprog bør betragtes som en basiskompetence. Herudover opregnes 8 punkter som en universitær sprogpolitik bør tage stilling til: 1) hvilke uddannelser eller dele af uddannelser gennemføres henholdsvis på dansk, engelsk eller andet fremmedsprog; 2) hvordan den

¹⁵Rektorkollegiet: Sprogpolitik på de danske universiteter. Rapport med anbefalinger. Marts 2003. www.rks.dk

¹⁶Internationalisering af de danske universiteter. Vilkår og virkemidler. Debatoplæg fra Rektorkollegiet. [Www.rks.dk](http://www.rks.dk)

internationale dimension lægges ind i uddannelsesmodulerne og i stofvalg; 3) kvalitetssikring af de sproglige kompetencer; 4) retningslinjer for de udenlandske studerendes danskundskaber; 5) retningslinjer for hvilke sprog der anvendes i universitetets meddelelser i fx administration, bibliotek, it-centre, laboratorier; 6) retningslinjer for styrkelse af de studerendes fremmedsproglige og interkulturelle kompetencer; 7) retningslinjer for sprogvalg ved publicering; 8) retningslinjer for sprogkrav mht. dansk, engelsk, andre sprog for studerende, videnskabelige medarbejdere, gæstelærere, forskere mv.

I april 2004 udkom så *Styrket internationalisering af uddannelserne*. Redegørelse til Folketinget. April 2004¹⁷. Denne redegørelse er udarbejdet af Undervisningsministeriet og Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling. De vigtigste initiativer er at den internationale dimension skal styrkes, mobiliteten blandt elever, studerende og lærere skal styrkes, brugen af it som et redskab til internationalisering skal styrkes, institutioners muligheder for både at samarbejde og konkurrere internationalt skal øges, Danmarks deltagelse i internationale samarbejdsfora for uddannelse, herunder i internationale sammenligninger af uddannelsessystemerne, skal styrkes, og at internationaliseringsinitiativerne skal følges op og evalueres. Der tages også stilling til sproganvendelse, og der vil blive sat fokus på øget brug af engelsk som undervisningssprog i de videregående uddannelser med henblik på bl.a. at tiltrække højt kvalificerede udenlandske studerende og forskere. Dette skal ske under iagttagelse af det sprogpoltiske udspil som regeringen kom med «Sprog på spil» med bestræbelser for at styrke det danske sprog uden at nedprioritere engelsk eller andre relevante sprog.

Brug af nationalsprog/andre sprog ved de nordiske læreanstalter

Danmark

Publicering af videnskab: Pia Jarvad har i Statusrapporten (Jarvad 2001, se www.dsn.dk) lavet en optælling af videnskabelige artikler og bøger som bygger på Risøs Den Danske Forskningsdatabase¹⁸, som indeholder oplysninger om institutprofiler, projekter, referencer til

¹⁷<http://pub.uvm.dk/2004/internationalisering/>

¹⁸www.forskningsdatabase.dk

litteratur som er publiceret af medarbejdere ansat ved højere læreanstalter, i alt 150.000 poster fra midten af 1980'erne til i dag. I sammenhængen her kommenteres tre afdelinger fra Risø og Københavns Universitets 6 fakulteter for år 2000, ellers henvises der til Jarvad 2001 som også indeholder tabeller med de præcise tal for de forskellige fakulteter.

På Risø svinger andelen af engelsksprogede artikler i det samlede materiale fra 100 % til 60 %, og det er et gennemsnit på 86 % (Jarvad 2001). For bøgernes vedkommende svinger det fra 100 % til 65 % med et gennemsnit på 89 %, og under bøger hører også lærebøger. De samme tal genfindes ved naturvidenskabeligt og sundhedsvidenskabeligt fakultet, dog er procenten en lille smule lavere, og det kan måske skyldes at universitetsansatte føler sig mere forpligtede til at henvende sig ikke kun til en kollegial kreds, men også til studenter under uddannelse og til offentligheden.

På det samfundsvidenskabelige fakultet er dansk sprog i højere grad et levende videnskabsprog, men stadig er mellem 1/3 og halvdelen af de publicerede værker på engelsk. På de humanistiske og teologiske fakulteter er billedet nogenlunde det samme som ved det samfundsvidenskabelige, dog må man tage i betragtning at videnskabens genstandsområde er i særlig grad dansk på disse tre fakulteter, fx dansk samfund, sprog og kultur, som altså både afhandles på dansk og engelsk.

På det juridiske fakultet er dansk sprog det videnskabelige sprog med et helt overvejende publicering på dansk hvad enten det er i artikler eller bøger. I 1999 blev 82 % af alle artikler publiceret på dansk.

Tabellerne i Jarvad 2001 giver også oplysninger om udviklingen fra 1990 til 1999 (2000). Her kan man se at tendensen går mod flere artikler på engelsk, men i realiteten er der ikke store ændringer: for sundhedsvidenskaben drejer det sig om et fald i antallet af artikler på dansk fra 20 % til 15 %. Tilsvarende for de humanistiske og teologiske fag er der et fald fra 67 % til 63 %, og i samfundsfag og jura tilsammen er der et fald fra 71 % til 66 %. Det er ikke store ændringer, men markant er det at det sker inden for alle fag og i nogenlunde samme takt. Alle fakulteter ændrer sig fra i alt 52 % til 48 %.

Andre sprog at publicere på end engelsk inden for naturvidenskaberne findes stort set ikke. På Risø ligger procenten mellem 0 og 2 %, og tilsvarende minimalt er det på

sundhedsvidenskabeligt og naturvidenskabeligt fakultet med mellem 1 % og 4 %. Her ser man lidt større spillerum ved teologisk fakultet med 11 % for artikler og 19 % for bøgernes vedkommende på andre sprog end engelsk. Størsteparten af «andre sprog» dækker her over tysk.

Ph.d.-afhandlinger. I Sprog på spil (2003) opgøres valg af sprog i ph.d.-afhandlingerne således at 90 % inden for det tekniske område skriver på andre sprog end dansk, mens op mod 3/4 af de humanistiske afhandlinger skrives på dansk. Inden for samfundsvidenskaben blev der i 1994 skrevet på andet sprog end dansk i ca. 1/3 del af tilfældene, og i 2000 var andelen steget til ca. 2/3.

Udbud af uddannelser på engelsk. I Statusrapporten «Internationalisering af de danske uddannelser» (www.ciriusonline.dk) opgøres andelen af udbud af uddannelser på engelsk: «I 2003 udbydes 117 engelsksprogede uddannelser, hvilket er en stigning på op mod 40 % i forhold til 2002. Hertil kommer over tusinde enkeltkurser og moduler som ligeledes udbydes på engelsk.» Det drejer sig om uddannelser inden for primært Computer science (17), Economics and Business Administration (25) og Engineering and Technology (41), mens Social sciences and Humanities er med (14) (oversigten over udbudte uddannelser findes på www.ciriusonline.dk/studyprog) Rapporten slutter af med at anbefale en øget internationalisering og en opbakning til de sprogpoltiske synspunkter som Rektorkollegiet har givet udtryk for.

Norge

Publicering af videnskaber. I Svein Kyvik: Publiseringsevne ved universiteter og vitenskapelige høyskoler, 2001, NIFU skriftserie nr. 15/2001, redegøres der for de ansattes publicering. Der sker ændringer i publiceringsmønstret i de 20 år som undersøgelsen omfatter. Omfanget af publicering rettet mod et internationalt publikum er øget og den dominerende publiceringsform er nu i et internationalt tidsskrift. Dermed vinder engelsk frem som dominerende publiceringssprog. Han nævner også at samfundsvidenskab er det fagområde som i størst grad har ændret publiceringsprofil. Desuden er samforfatterskab meget mere udbredt, og der sker en øget vækst i den enkelte forskers publiceringsaktivitet.

I undersøgelsen skelnes mellem nordiske og ikke-nordiske sprog hvor ikke-nordiske sprog i praksis er engelsk. I 1982-undersøgelsen havde kun 4 % af personalet publiceret på tysk, 1

% på fransk og 2 % på andre sprog. Humaniora skiller sig ud idet forskningsobjektet ofte netop er et fremmedsprog, og således har 20 % af personalet i humaniora publiceret mindst et arbejde på et andet sprog end engelsk eller nordisk i perioden 1979-81. Men ellers viser fordelingen af publikationer totalt at 70 % var på et fremmedsprog. Andelen var højest i naturvidenskab med 89 %, teknologi 81 %, medicin 77 % og landbrugsvidenskab 64 % og lavest i samfundsvidenskab og humaniora med henholdsvis 51 % og 40 %.

Kyvik sammenfatter at der er store forskelle fagene imellem når det drejer sig om publiceringsformen, -sproget og samforfatterskab. Det fremgår at den dominerende publikationsform i naturvidenskab, landbrugsvidenskab og medicin er en artikel i et internationalt tidsskrift skrevet af to eller flere forskere, mens det inden for humaniora også er artiklen som er den foretrukne form, men næsten alle artikler er skrevet af en enkelt forfatter og hovedparten er skrevet på norsk. Hertil kommer at det er mere almindeligt inden for humaniora at skrive bøger end det er i andre fag. Mønstret inden for samfundsvidenskab er i en mellemposition, og det har ændret sig fra en humanistisk publiceringstradition til en naturvidenskabelig publiceringstradition.

Et særligt afsnit berører publicering for almenheden. I norske universiteter og højskoler har man pligt til at formidle kundskab om virksomheden og udbrede forståelse for videnskabens metoder og resultater. Det videnskabelige personale deltager i samfundsdebatten og har dermed en intellektuel rolle i samfundet (jf. Kalleberg 2000). Populærvidenskabelig publicering rettet mod samfundet er derfor på nationalsproget. Kyvik opgør denne aktivitet: Der er klare forskelle mellem fagområderne idet personalet inden for humaniora og samfundsvidenskab har en mere aktiv profil ved at publicere omtrent dobbelt så mange artikler som naturvidenskabsfolk, medicinere og teknologer. Et særtræk ved denne formidling er at det er et fåtal forskere som er uhyre aktive - halvdelen af alle populærvidenskabelige artikler er produceret af 6 % af det faste personale, og halvdelen af alle samfundsdebatende bidrag er fra kun 4 % af forskerne.

Undervisning. Jan R. Tislevoll redegør for den højere uddannelse og forskning på s. 54-66 i *Rapport om sprogpolitiske initiativer og domænetab i tiåret op til 2000*. Her oplyses det at universiteter og videnskabelige højskoler reguleres af lov af 12.6.1995 hvor der i loven slås fast (§ 2-7) at norsk i almindelighed er undervisningssproget. Tislevoll refererer flere undersøgelser af

lærebogssproget og dets fordeling på sprog. Undersøgelserne ser tilbage til perioden fra 1979 til 2001, og det viser sig at den største ændring til i dag er nedgangen i andelen af svensk og dansk, mens andelen af engelsk i forhold til norsk er stort set uændret. Her er der altså ikke tale om domænetab for norsk til engelsk, men at nabosprogene dansk og svensk lider domænetab i Norge, og det vil svække nabosprogsforståelsen. En ny undersøgelse af pensumlitteratur fra 2001 (Riksaasen Hatlevik og Dahl Norgård 2001) viser at andelen af pensum på norsk er størst i de humanistiske fag med 57 %, samfundsvidenskabelige fag har 51 % norsk og naturvidenskabelige fag 36 %, og at andelen af norsk pensum generelt var højere ved højskolerne end ved universiteterne. De erhvervsrettede uddannelser som sygeplejerske og lærer har så godt som alt pensum på norsk, mens kortere uddannelser inden for økonomi/administration og ingeniørvæsen har henholdsvis 90 % og 80 % på norsk.

Tislevoll konstaterer at der er en stigende tendens til at hovedopgaver (specialer) skrives på engelsk:

Fig. 3: Hovedopgaver ved universiteterne og de højskoler som har hovedopgaver

År	antal hovedopgaver	på engelsk	i procent
2000	3182	781	25
1999	3481	810	23
1998	3299	697	21

Brit Mæhlum skriver (Mæhlum 2002) at fra 2002 blev det indført ved Oslo Universitet at gennemføre medicinstudiets 9. semester, som omhandler kvindesygdomme, fødselshjælp og børnesygdomme, udelukkende på engelsk. Dvs. al undervisning, al faglig kommunikation, både skriftlig og mundtlig, skal foregå på engelsk, også selv om alle tilstedeværende er norske. Hun skriver også at den paragraf i universitetsloven som hævder at universitetssproget i almindelighed er norsk, er ophævet.

Sverige

Ved Uppsala Universitet blev sprogsituationen grundigt kortlagt i Gunnarsson og Öhman: Det internationaliserede universitet. En studie av bruket av engelska och andra främmande språk vid Uppsala universitet, 1997. Undersøgelsen gælder for studieåret 1993/1994, og den er grundigt refereret i Maria Falks sprogpoltiske udredning for svensk (2001). Gunnarsson og Öhman konstaterer at internationaliseringen (= anglificeringen) er kommet længst inden for teknik, naturvidenskab, medicin og farmakologi, og at det sker først og fremmest inden for forskning og forskningsuddannelse. Dette gælder i noget mindre grad for samfundsvidenskab og humaniora, ligesom undervisning på lavere niveauer. Engelsk som undervisningssprog på de lavere niveauer bruges i 10-20 %, i skriftlige sammenhænge ved humaniora 14 %, mens det inden for medicin, naturvidenskab og sprog er mellem 47-57 %.

Fig 4. Engelsk på lavere niveauer.

	Mundtligt: undervisningssprog	skriftligt: afhandlinger, rapporter, artikler	
sprog, medicin, naturvidenskab	10-20 %	47-57 %	
Humaniora		14 %	

Fig. 5. Engelsk på højere niveauer

	Mundtlig	skriftlig	
naturvidenskab	70 %	96 %	
farmaci	50 %	100 %	

medicin	23 %	92 %	
samfundsvidenskab og sprog	14 %		
teologi		73 %	
Jura		13 %	

Og helt op til 92 % af alle gæsteforelæsninger og seminarer ved det teknisk-naturvidenskabelige fakultet blev afholdt på engelsk.

Maria Falk (2001) har interviewet et antal institutioner ved forskellige fakulteter for at få overblik om Gunnarsson og Öhmans undersøgelse kunne generaliseres til andre højere uddannelsesinstitutioner, og det ser ud til at billedet overordnet set er det samme. Andelen af engelsk varierer mellem de forskellige fakulteter og institutter, og den er størst inden for naturvidenskab, teknologi og medicin hvor engelsk længe har været førstesproget. I faget jura bruges engelsk meget lidt, og også inden for sociologi og på lærerhøjskolen benyttes engelsk i mindre grad. Desuden er det en klar tendens at jo højere oppe i uddannelsessystemet man befinder sig, jo mere bruges der engelsk. På de fleste forskeruddannelser dominerer engelsksproget kursislitteratur, og de studerende skriver rapporter, artikler og afhandlinger på engelsk, kun få steder kræves sammenfatninger på svensk. Selv på grunduddannelsen, hvor svensk ellers normalt er førstesproget, er meget af kursislitteraturen på engelsk. De fleste er tilfredse med forholdet mellem svensk og engelsk, og man ser positivt på engelsks dominerende stilling. Problemerne som nævnes, er at engelsksproget litteratur på begynderkurser giver forståelsesproblemer, og at skriftlig og mundtlig kommunikation på engelsk også volder studenterne besvær. Maria Falk refererer at Uddannelsesdepartementet som det politiske organ ser positivt på udviklingen af engelsk som det dominerende sprog inden for forskning og højere uddannelse, og henviser til regeringens forskningspolitiske forslag (2000/01:3) og en udredning

(Advantage Sweden SOU 2000:92) hvor denne holdning klart udtrykkes. I udredningen peges på at en forudsætning for at øge antallet af udvekslingsstudenter og udenlandske doktorander er at andelen af undervisning på engelsk skal øges.

Finland

I den finske rapport redegøres for forholdene ved finske universiteter hvor engelsk anvendes på lignende måde som i det øvrige Norden. Åbo Handelshøjskole har 40 kurser på engelsk i grunduddannelse og et samarbejde mellem flere højere uddannelsessteder i Åbo har dannet fællesinstitutionen Turku International University som er helt på engelsk.

Generelt dominerer engelsk inden for fagene matematik, teknik og it, samfundsvidenskaberne er mindre anglificerede.

I 2001 blev der oprettet en filial af et amerikansk privat universitet i Lapland. Det er et betalingsuniversitet for landbrugsuddannelse og med distanceundervisning. Undervisningen er på finsk og engelsk.

Island

Ari Páll Kristinsson har redegjort for de sproglige forhold på Island hvor hovedsproget i undervisningen ved universiteter og højere læreanstalter er islandsk, og det forventes at studenterne behersker islandsk for at få fuldt udbytte af undervisningen. Man kan skrive doktordisputats på andet sprog end islandsk, men universitetet kan stille som betingelse at disputatsen ledsages af et fyldigt sammendrag på islandsk.

Det indgår i islandsk lønpolitik at videnskabelige publikationer på engelsk belønnes højere end hvis de var skrevet på andre sprog.

Visse kurser og dele af undervisningen kan dog udbydes på engelsk, men ved Islands Universitet i Reykjavík drejer det sig om kun 1,6 %. De engelske kurser er i første række rettet mod udenlandske studenter, men en enkelt uddannelse tilbydes ved to læreanstalter udelukkende på engelsk, nemlig Master of Business Administration.

På Island arbejdes der målrettet med nationalisering af international terminologi idet der arbejdes inden for omkring 50 fagområder med at skabe nye islandske ord. Ari Páll Kristinsson

mener ikke at alle nye ord slår an i faglig sammenhæng, men terminologiarbejdet har stor betydning eftersom man samler termer og organiserer dem, og fagfolk og teknikere forholder sig til termerne, deres indhold og form.

Færøerne

Situationen på Færøerne er meget lig det øvrige Norden

Sameland og Grønland

Situationen i Sameland og Grønland er anderledes end i resten af Norden. Her er der tale om at nationalsproget ikke har været brugt før i videnskabelig sammenhæng, men nu bliver det et videnskabsprog, og der tales om domænegevinst - ikke tab. I Grønland fx er de første grønlandsksprogede forskere så småt begyndt at gøre sig gældende (Per Langgårds statusrapport, 2001). Et element i grønlandiseringen er at Statens forskningsråd og andre forskningsfonde eksplicit prioriterer grønlandssproget og grønlandskinitieret forskning højest. Men alligevel er engelsk på vej frem eftersom den akademiske meritering er begrænset ved dansksproget eller grønlandsksproget forskningspublicering.

Nordiske netværker

Internationalisering drives fx ved samarbejde mellem samme uddannelsesinstitutioner over landegrænser. Her er det nordiske samarbejde gerne primært og med enkelte europæiske kontakter, som fx Frederiksborg Amts Sygeplejeskole som er i netværk med sygeplejeskolerne Norra Karelen yrkeshögskola, Joensuu, Finland, Höghskolan i Malmö, Sverige, Höghskolan i Stavanger, Norge, Arcada Nylands svenska yrkeshögskola i Helsinki, Finland, Höghskolen i Bergen, og i Bodø, Norge, Höghskolan i Borås og i Halmstad, Sverige, Lunds Universitet, Sverige, University of Wales, Bangor, Wales, Vlissingen. Mens formålet med de internationale aktiviteter beskrives som kvalificerende for lærere og studenter og medvirker til forståelse af fremmed kultur og dennes betydning for det enkelte menneske til gavn for fremtidig sygeplejepraksis, så nævnes sprog og sprogproblemer ikke i den introducerende tekst¹⁹.

¹⁹www.sygeplejeskolen.fa.dk/uddanne/ internationalisering 13. april 2004

Forskerskolen Øst (forskingskole i sprog for KUA, RUC og CBS) samarbejder med det regionale nærrområde (Oslo, Agder, Göteborg og Lund), og Øresunduniversitetet som er et samarbejde mellem 14 universiteter og højere læreanstalter på Sjælland og i Skåne, har både en international profil og en regional forankring.

Litteratur

Ari Páll Kristinsson 2001: *Utredning om de nordiske språkernes domener og det siste tiårs språkpolitiske initiativ*. Island. Íslensk málstöð.

Bakmand, Bente 1999: *Hvad kan vi lære af Frankrig? Eller jagten på en dansk sprogpolitik*. Nydanske Studier 25, s. 85-103.

Bologna-deklarationen 1999. www.bologna.dk www.bologna-berlin2003.de

Dansk Sprognævns forslag til retningslinjer for en dansk sprogpolitik 2003: <http://www.dsn.dk> under menupunktet Nyt fra Sprognævnet 2003/2.

Eira, Inger Marie Gaup 2001: *Samisk språk i Norden. Status- og domeneutredning*. Utredning nr. 3. Nordisk Samisk Institutt.

Engelstad, F., C.E. Grenness, R. Kalleberg og R.S. Malnes 1998: *Samfunn og vitenskap*. 2. utg. Gyldendal. Oslo.

Falk, Maria 2001: Språkpolitik, initiativ och domänförändringar (-förluster) i Sverige.

Gornitzka, Åse, Magnus Gulbrandsen og Jarle Trondal (red.) 2003: *Internationalisation og Research and Higher Education. Emerging Patterns of Transformation*.

Grünbaum, Catharina 2001: *Nordisk språkförståelse - att ha och mista*. Udg. Af Nordisk sprogråd. Oslo.

Gunnarsson, B.-L. og K. Öhman, 1997: *Det internationaliserade universitetet. En studie av bruket av engelska och andra främmande språk vid Uppsala universitet*. Uppsala. Uppsala universitet.

Haberland, Hartmut 2000: Kan dansk overleve som kultursprog? I: Holmen, Anne og Normann Jørgensen: *Sprogs status i Danmark 2001*. København, s. 127-138.

Hansen, Zakaris S. m.fl. 2001: *Udredning om sprogpolitiske initiativer og domænetab i færøsk*. Tórshavn.

Internationalisering af de danske uddannelser Statusrapport udg. af CIRIUS
www.ciriisonline.dk/studyprog.

Jarvad, Pia 2001: *Det danske sprogs status med særligt henblik på domænetab*. Dansk Sprognævnets skrifter 32. København.

Kiselman, Christer 2000: Svenskt fackspråk inom teknik, matematik och naturvetenskap. I: *Libens merito. Festskrift till Stig Strömholm*, Stockholm, s. 225-243.

Kyvik, Svein 2001: *Publiseringsvirksomheten ved universiteter og vitenskapelige høskoler*. NIFU skriftserie nr. 15. Oslo.

Kämräinen, Aili 2001: *Domänförändringar för finskan*.

Langgård, Per 2001: *Grønlandsk domænevinding*. Oqaasileriffik.
<http://www.oqaasileriffik.gl/documents/doc/domeneprojektet.doc>

Mæhlum, Brit, 2002: *Engelsk eller norsk?* I: Samtiden nr. 4.

www.eurozine.com/biography/maehlum.html

Mål i mun. SOU 2002. http://kultur.regeringen.se/propositionermm/sou/pdf/sou_2002_27a.pdf

Målet for Norsk språkråds arbeid med språkvern og spåkstyrking 2001.

(<http://www.sprakrad.no/spraksty.doc>).

Pedersen, Karen Margrethe 2000: *Dansk sprog i Sydslesvig. Bd. 1-2*. Åbenrå.

Phillipson Robert 2000: En sprogpolitik for Danmark. I: Holmen, Anne og Normann Jørgensen: *Sprogs status i Danmark* 2001. København, s. 153-161.

Preisler, Bent 2002: *Engelsk som videnskabsprog i Danmark. Artikel om Dansk som videnskabsprog i en globaliseret verden*. Arbejdsrapport fra Årsmøde for stipendiater ved Danmarks Humanistiske Forskningscenter, 29. august 2002.

Readings, Bill 1996: *The University in Ruins*. Cambridge, London.

Rektorkollegiet 2003: *Sprogpolitik på de danske universiteter. Rapport med anbefalinger*. Marts. <http://www.rektorkollegiet.dk/sider/internationalt/Sprogpol.pdf>

Rektorkollegiet 2004: *Internationalisering af de danske universiteter. Vilkår og virkemidler*. Debatoplæg fra Rektorkollegiet. Februar. <http://www.rektorkollegiet.dk/index.htm>

Riksaasen Hatlevik, Ida Katrine og Jorunn Dahl Norgård 2001: *Myter og fakta om språk*. Pensumlitteratur på grunnivå i høyere utdanning. Rapport nr. 5 udg. af NIFU.

Sprog på spil - et udspil til en dansk sprogpolitik 2003. Udgivet af Kulturministeriet.

<http://www.kum.dk/sw6576.asp>

Styrket internationalisering af uddannelserne. Redegørelse til Folketinget. April 2004

<http://pub.uvm.dk/2004/internationalisering/>

Tislevoll, Jan R. 2001: *Norsk språk: Statusutredning og domenetabsutredning*. Oslo.

Tänk om ... Svenska språknämndens förslag till handlingsprogram för svenskan i Finland.

finlandssvensk version (<http://www.kotus.fi/pasvenska/>)

Vikør, Lars, 1994: *Språkplanlegging. Prinsipp og praksis*. 2. udg. Novus Forlag. Oslo.